

KADRLAR SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH

Annakulov Kamol Khasanovich

**Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi,
 iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20392728>

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirishda kadrlar salohiyatini rivojlantirishning strategik ahamiyati yoritiladi. Tadqiqotda professor-o'qituvchilarning ilmiy, pedagogik, raqamli va innovatsion kompetensiyalari ta'lim sifati va institutsional raqobat ustunligini belgilovchi asosiy omil sifatida talqin qilinadi. O'zbekiston oliy ta'lim tizimida qamrov kengayayotgan sharoitda universitetlar raqobatbardoshligini kuchaytirish inson kapitalini uzluksiz rivojlantirish, ilmiy-tadqiqot faolligini oshirish, xalqaro hamkorlik va mehnat bozori bilan integratsiyani chuqurlashtirish orqali ta'minlanishi asoslanadi.

Kalit so'zlar: kadrlar salohiyati, oliy ta'lim, raqobatbardoshlik, inson kapitali, professor-o'qituvchilar, ilmiy salohiyat, raqamli kompetensiya.

Kirish

Jahon iqtisodiyotida bilim, innovatsiya va yuqori malakali mutaxassislar strategik resursga aylanib borayotgan hozirgi sharoitda oliy ta'lim muassasalari milliy innovatsion tizimning muhim bo'g'ini sifatida namoyon bo'lmoqda. Universitetlarning raqobatbardoshligi endilikda faqat moddiy-texnik baza yoki talabalar soni bilan emas, balki ilmiy maktablar salohiyati, professor-o'qituvchilar malakasi, ta'lim dasturlarining zamonaviyligi, xalqaro akademik aloqalar va bitiruvchilarning mehnat bozorida muvaffaqiyati bilan belgilanadi.

O'zbekiston oliy ta'lim tizimida so'nggi yillarda qamrovni kengaytirish, nodavlat oliy ta'lim tashkilotlarini rivojlantirish, kredit-modul tizimini joriy etish, akademik mustaqillikni kuchaytirish va xalqaro reytinglarga kirish bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2024/2025-o'quv yili boshida oliy ta'lim tashkilotlarida professor-o'qituvchilar soni 49,6 ming nafarni tashkil etgan. Bu ko'rsatkich tizim kengayayotganini bildiradi, biroq raqobatbardoshlikni sifat jihatidan oshirish uchun kadrlar salohiyatini boshqarish mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

Mazkur tezisning maqsadi oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirishda kadrlar salohiyatini rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslarini yoritish hamda amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotning asosiy g'oyasi shundan iboratki, oliy ta'lim muassasasining raqobat ustunligi avvalo unda faoliyat yuritayotgan akademik kadrlarning bilim, ko'nikma, ilmiy faollik, pedagogik mahorat va innovatsion tashabbuskorlik darajasi bilan belgilanadi.

Asosiy qism

Kadrlar salohiyati oliy ta'lim muassasasi doirasida professor-o'qituvchilar, ilmiy xodimlar, boshqaruv personal va o'quv jarayonini ta'minlovchi mutaxassislarining kasbiy, ilmiy, pedagogik, raqamli va kommunikativ imkoniyatlari majmuasini anglatadi. Ushbu salohiyat samarali boshqarilganda ta'lim sifati, ilmiy natijadorlik, xalqaro hamkorlik va institutsional obro' bevosita oshadi. Aksincha, kadrlar rivojlanishi sust bo'lgan sharoitda eng zamonaviy infratuzilma ham kutilgan natijani bermaydi.

Oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini baholashda xalqaro amaliyotda ta'lim sifati, ilmiy tadqiqotlar natijadorligi, xalqaro ko'rinuvchanlik, ish beruvchilar bilan hamkorlik, bitiruvchilar bandligi, raqamli ta'lim muhiti va innovatsion faoliyat kabi yo'nalishlarga e'tibor qaratiladi. Mazkur yo'nalishlarning har biri kadrlar salohiyati bilan uzviy bog'liq. Masalan, ilmiy

maqolalar soni va sifati professor-o'qituvchilarning tadqiqot kompetensiyasiga, bitiruvchilar bandligi esa amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim jarayoniga bog'liq.

Kadrlar salohiyatini rivojlantirish bir martalik malaka oshirish kurslari bilan cheklanmasligi lozim. U strategik boshqaruv tizimining doimiy tarkibiy qismiga aylanishi zarur. Bunda har bir professor-o'qituvchi uchun individual rivojlanish trayektoriyasi, ilmiy faoliyat rejasi, pedagogik mahoratni oshirish dasturi, xorijiy til va raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish mexanizmlari ishlab chiqilishi maqsadga muvofiq.

1-jadval. Kadrlar salohiyati va OTM raqobatbardoshligi o'rtasidagi bog'liqlik

Yo'nalish	Rivojlantirish mazmuni	Raqobatbardoshlikka ta'siri
Pedagogik kompetensiya	Zamonaviy metodika, talaba markazli ta'lim	Ta'lim sifati va talabalar qoniqishi oshadi
Ilmiy salohiyat	Maqola, grant, ilmiy maktab va doktorantura	Universitetning ilmiy nufuzi kuchayadi
Raqamli kompetensiya	LMS, masofaviy ta'lim, raqamli baholash	Ta'lim jarayoni samarali bo'ladi
Xalqaro faollik	Akademik mobillik va qo'shma tadqiqotlar	Global ko'rinuvchanlik yaxshilanadi
Amaliy hamkorlik	Ish beruvchilar va sanoat bilan aloqalar	Bitiruvchilar bandligi va innovatsion natija oshadi

O'zbekiston sharoitida oliy ta'lim muassasalari oldida turgan asosiy vazifa miqdoriy kengayishni sifatli rivojlanishga aylantirishdir. Talabalar sonining ortishi professor-o'qituvchilar zimmasidagi yuklamani oshiradi. Agar kadrlar tarkibi son va sifat jihatidan mos ravishda rivojlantirilmasa, ta'lim sifati, ilmiy rahbarlik, individual ishlash va innovatsion faoliyatda muammolar yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli OTMlarda kadrlar siyosati reaktiv emas, balki strategik xarakterga ega bo'lishi kerak.

Kadrlar salohiyatini rivojlantirishning muhim yo'nalishlaridan biri ilmiy faoliyatni rag'batlantirishdir. Professor-o'qituvchilarni xalqaro ma'lumotlar bazalarida indekslanadigan jurnallarda maqola chop etishga, ilmiy grantlar olishga, tarmoq muammolari bo'yicha amaliy tadqiqotlar olib borishga undash universitetning ilmiy nufuzini oshiradi. Bunda nashrlar sonini mexanik ko'paytirish emas, balki ilmiy sifat, iqtiboslar, amaliy natija va xalqaro hamkorlik asosiy mezon bo'lishi kerak.

Ikkinchi muhim yo'nalish raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishdir. Zamonaviy universitet elektron ta'lim resurslari, masofaviy ta'lim, ma'lumotlar tahlili va akademik boshqaruv tizimlaridan samarali foydalanmasdan raqobatbardosh bo'la olmaydi. Professor-o'qituvchilar raqamli baholash, interaktiv kontent yaratish, ilmiy ma'lumotlar bazalaridan foydalanish va sun'iy intellekt vositalarining akademik etikaga mos qo'llanishi bo'yicha muntazam tayyorgarlikdan o'tishi zarur.

Uchinchi yo'nalish xalqaro kompetensiyalarni kuchaytirishdir. Xorijiy tillarni bilish, xalqaro akademik yozuv ko'nikmalari, qo'shma ilmiy loyihalarda ishtirok va xorijiy universitetlar bilan tajriba almashish professor-o'qituvchilarni global ilmiy muhitga olib kiradi. Bu jarayon oliy ta'lim muassasasining xalqaro reytinglardagi mavqeiga va xorijiy talabalarni jalb etish imkoniyatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

To'rtinchi yo'nalish oliy ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirishdir. Ish beruvchilar bilan hamkorlik qiladigan, amaliy loyihalarda qatnashadigan va real sektor

muammolarini o'quv jarayoniga olib kiradigan professor-o'qituvchilar bitiruvchilarning kasbiy tayyorgarligini oshiradi. Bu esa universitetning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini kuchaytiradi hamda ish beruvchilar nazarida institutsional obro'ni oshiradi.

Oliy ta'lim muassasalari uchun kadrlar salohiyatiga asoslangan raqobatbardoshlik yondashuvi besh blokdan iborat bo'lishi mumkin: kadrlarni tanlash va ushlab qolish; pedagogik rivojlanish; ilmiy-tadqiqot salohiyati; raqamli va innovatsion kompetensiyalar; xalqaro va sanoat hamkorligi. Ushbu bloklar o'zaro bog'liq holda ishlasa, universitet bilim ishlab chiqaruvchi, bilimni uzatuvchi va amaliyotga joriy etuvchi zamonaviy institut sifatida rivojlanadi.

Bu yondashuvni amalga oshirish uchun OTMlarda kadrlar salohiyati monitoringi tizimini yaratish zarur. Monitoringda professor-o'qituvchilarning ilmiy darajasi, malaka oshirishdagi ishtiroki, ilmiy maqolalari, xalqaro hamkorlikdagi faolligi, raqamli platformalardan foydalanishi, talabalar fikri va ish beruvchilar bahosi muntazam tahlil qilinishi lozim. Natijalar asosida resurslarni taqsimlash, rag'batlantirish va rivojlanish dasturlari aniqlanadi.

Xulosa qilib aytganda, kadrlar salohiyatini rivojlantirish oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirishning eng muhim omillaridan biridir. O'zbekiston oliy ta'lim tizimida qamrov va institutsional xilma-xillik kengayayotgan hozirgi bosqichda raqobat ustunligini ta'minlash uchun professor-o'qituvchilar tarkibini sifat jihatidan rivojlantirish, ilmiy salohiyatni kuchaytirish, raqamli kompetensiyalarni oshirish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish dolzarb ahamiyatga ega.

Har bir oliy ta'lim muassasasi kadrlar salohiyatini rivojlantirishni alohida yordamchi yo'nalish sifatida emas, balki institutsional strategiyaning markaziy elementi sifatida qarashi lozim. Bunda malaka oshirish, ilmiy faoliyat, raqamli transformatsiya, xalqaro hamkorlik va mehnat bozori bilan integratsiya yagona boshqaruv tizimiga birlashtirilsa, OTMlarning milliy va xalqaro miqyosdagi raqobatbardoshligi sezilarli darajada oshadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni, "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida."
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni, "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida."
3. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi, "Oliy ta'lim tashkilotlarida professor-o'qituvchilar soni 49 mingdan oshgan," 2025.
4. G. S. Becker, Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education, 3rd ed. Chicago, IL, USA: University of Chicago Press, 1993.
5. World Bank, Uzbekistan: Modernizing Higher Education, Washington, DC, USA: World Bank, 2017.
6. Times Higher Education, World University Rankings 2026: Methodology, London, U.K., 2025.
7. QS Quacquarelli Symonds, QS World University Rankings: Methodology, London, U.K., 2025.